FIATAL MŰSZAKIAK TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAKA

Kolozsvár, 2002. március 22-23.

FEJLŐDÉSI TREND A MAGYAR MEZŐGAZDASÁGBAN A GÉPBERUHÁZÁSOK FÜGGVÉNYÉBEN

Bringye Bernadett

Summary

Although the machinery investments of the last few years considerably improved the unfavourable situation, they have not resulted in a large-scale development. A major part of this equipment was put into operation prior to 1990; the average age of tractors is 9.6 years and that of the machinery is 10-15 years. It is necessary to accelerate the modernisation process of the equipment pool in the period leading up to the country's admission to the European Union.

The age of advanced proportionately decrease capacity of the machinery with the accounting value, that is the decay of technical state cause decrease of the utilization capacity. In the agricultural machinery unoperating about 25 %, but any use additional parts, while this advantage of the new machinery very low as it were 12 %.

1. Bevezetés

Az Európai Unióhoz való csatlakozás nagy kihívást jelent a magyar gazdaság egésze, ezen belül pedig különösen az agrárágazat számára. Magyarország mezőgazdasága és élelmiszeripara összességében meg tud felelni az Európai Unió elvárásainak, a csatlakozás kedvező hatásai számunkra meghaladhatják hátrányokat. A magyar agrárgazdaság bekerül egy mintegy 450-500 millió főt számláló egységes belső piacra, amely jelentős vásárlóerővel, hatalmas kereslettel rendelkezik, és várhatóan szívesen fogadja majd a magyar élelmiszereket. Nem kielégítő és fejlesztésre szorul a gazdaságok műszaki színvonala, felszereltsége. Az élelmiszeripar versenyképessége szempontjából a privatizáció, a nagyarányú beruházások előnyösnek mondhatók.

2. A gépberuházások jelentősége a mezőgazdaságban

Magyarország mezőgazdasági gép- és eszközállományának életkora és műszaki állapota ennyire rossz képet még sohasem mutatott mint jelenleg. A gépállomány átlagéletkora meghaladja a 15 évet.

A privatizáció során a nagyüzemekből az egyéni gazdaságokhoz kerültek a gépek, a fejlesztés minimális volt.

A gazdasági szervezetek a táblanagyságon gazdaságosabban kihasználható nagyobb teljesítményű gépekkel rendelkeznek.

Az életkor előrehaladtával a teljesítő képesség a gépek forgalmi értékével arányosan csökken, vagyis a műszaki állapotromlás kapacitáskihasználás csökkenést okoz.

A gépi bérvállalkozók és gépkörök hazánkban lassan terjednek.

A mezőgazdaságban található gépek kb. 25 %-a működésképtelen, szinte csak pótalkatrészként használható, ezzel szembe az új gépek aránya igen csekély, mintegy 12 %.

A magyar mezőgazdaság traktorállománya a 90-es évek elején a mezőgazdaságban lezajlott strukturális átalakulások óta 92.000 darabról. 113.000 darabra nőtt, a növekedés mértéke 10 év alatt 22,8 %-os volt. A traktorellátottsági mutató 1,42 db/100 hektárról 2,06 db/100 hektárra növekedett. Ez a mutató inkább a fejlődő országokra jellemző és elmarad a fejlett országokétól.

A betakarítógép beszerzések között nagy százalékban fordulnak elő a gabona betakarítógépek. Ez azzal is magyarázható, hogy a gabona kombájnhoz ha megfelelő adaptereket csatolunk, akkor ugyanazzal a géppel tudjuk betakarítani a kalászosakat, kukoricát, napraforgót, szóját és repcét. Tehát egy nagyobb gazdaságnak e kérdés átgondolására is nagyobb súlyt kell fordítania.

Az elmúlt évtized második felében az arató-cséplőgépek száma és kapacitása is növekvő tendenciát mutat. Jelenleg 12113 db - zömében nagyobb teljesítményű - arató-cséplőgép található a mezőgazdasági gazdálkodó egységekben. Ezeknek 53,3 %-a az egyéni gazdaságokban, 46,7 %-a pedig a gazdasági szervezetekben üzemel.

Az egy arató-cséplőgép által átlagosan betakarítandó terület 266 ha/gép, amely nemzetközi összehasonlításban még magasnak mondható.

Az arató-cséplőgépek nagyobbik hányada (közel kétharmada) a fejlett nyugati országokból származik, a keleti reláció részaránya a volt NDK gyártmányok kiöregedésével erősen csökken.

A magyarországi arató-cséplőgép állomány - a gépek számát és tényleges kapacitását, valamint életkorát is figyelembe véve - az optimális betakarítási időtartamokhoz mérten alacsonynak minősíthető, bővítésre szorul.

Hazánkban az arató-cséplőgépek átlag életkora 10-12 év, mindez az Európai Unióban 6-7 év. Magyarországon ezeket a gépeket kétszer annyit üzemeltetik mint a nyugat európai országokban.

Ebből adódóan a hazai gépparkunk elhasználtsága durván négyszerese a nyugati szomszédainkének.

A gépek átlagos életkora 14,5 év, amely az egyéni gazdaságokban 18,3 évre, a gazdasági szervezetekben pedig 11,5 évre adódik.

Megjelentek hazánkban a több funkciós betakarító rendszerek is. Itt egy alapgéphez adapterek révén más-más kultúra betakaríthatósága válik lehetségessé. Ez növeli a drága alapgép kihasználhatóságát.

A szántóföldi kultúrák betakarítására használt hazai géppark előregedett és korszerűtlen, fejlesztésre szorul.

A fejlesztés irányai: a korszerűsítés, az új rendszerű technikák elterjesztése és a betakarítási veszteségek csökkentése.

Magyarországon a mezőgazdasági szállítási feladatok ellátásában meghatározó, bár erősen csökkenő a tehergépkocsi szállítás részaránya. A mezőgazdaság strukturális átalakulása előtt 41.283 db tehergépkocsi végzett szállítási feladatokat a termelő szervezeteknél, a számuk napjainkra 25.825 db-ra mérséklődött, amelyből 15.320 db az egyéni gazdaságokban, 10.505 db pedig a gazdasági szervezetekben található.

A tehergépkocsik átlagos életkora is magas 12,1 év.

A 69,8 %-uk a keleti relációból (volt NDK-ból, Cseh Köztársaságból és Oroszországból) származik és 20,2 %-ukat gyártották a fejlett nyugati országokban. A tehergépkocsi park is bővítésre és megújításra vár.

Az utóbbi években csökken az üzemelő tehergépkocsik száma.

Ez főleg azzal magyarázható, hogy a eltűnt a piacról a közkedvelt IFA tehergépkocsi család, melynek a tagjai jól illeszkedtek és nem utolsó sorban olcsók voltak.

A jelenlegi tehergépkocsi piacon jelenleg nem található olyan kifejezetten a mezőgazdaság számára megfelelő tehergépkocsi család amely hasonló lenne.

Hátrányként kell megemlítenem továbbá, hogy a géptámogatási törvény nem teszi lehetővé a tehergépkocsik támogatását, kizárólag gépkocsi felépítmény támogatható.

A géppark visszaesését magyarázza továbbá, hogy a régi nagygazdaságok felaprózódtak, és a "nadrágszíj parcellákon" nem gazdaságos a tehergépkocsi szállítás.

A nagyobb birtokokon is hasonló a helyzet, hisz ha adódik is elegendő tőke egy új gép vásárlására, akkor is inkább egy új traktorra költenek. Érthető, hisz a traktorral - természetesen megfelelő munkagépekkel- többféle munkát is el lehet végezni.

Ezen a ponton általában nem gondolkodnak tovább a gazdálkodók. Pedig, nem minden esetben éri meg a teherautó helyettesítése, pl. műúton célszerűbb és gazdaságosabb a tehergépkocsi szállítás.

Mindenféleképpen szükséges a tehergépkocsi park fejlesztése.

Az eddig ismerteiteken kívül még közel 13.000 db egyéb magajáró betakarító és rakodógép dolgozik a magyar mezőgazdaságban, ezeknek a többsége a gazdálkodó szervezetekben található.

Az átlagos életkoruk 13 év felett van. Közel 600.000 darabra tehető a jelentősebb - traktorral üzemeltethető - munkagépek száma, amelyeknek háromnegyede az egyéni gazdaságokban található.

Életkoruk és struktúrájuk az erőgépekéhez hasonló.

A kiskert tulajdonosok 233.000 db motoros kapával és 36.000 db motoros háti permetezővel rendelkeznek.

A gépesítés fejlesztése során az erőgéppálmány korszerűsítésével és bővítésével egyidejűleg a munkagéppark megújítása is sürgető feladat.

A kertészeti ágazaton belül a zöldségtermesztés gépesítési helyzete az elmúlt években bizonyos mértékig javuló tendenciát mutatott.

A paradicsom, a hagyma, zöldborsó és a csemegekukorica termesztés területén komoly műszaki fejlesztést hajtottak végre a gazdaságok, ami javította az ágazat helyzetét. Sajnos azonban a felvásárlás, a feldolgozás, és az átvétel bizonytalansága a gazdaságok hosszú távú tervezését megnehezíti.

Megfigyelhető, hogy a gazdaságok egyre inkább olyan kisedő gépeket vásárolnak, melyek ugyan érzékenyek a talaj felszínére és gyomosságára de viszont nagyon jó minőségben nagy terület - teljesítménnyel és kis energiateljesítménnyel dolgoznak.

Az elmúlt években megfigyelhető beruházási kedv feltétlenül azt igazolja, hogy a termelők az ágazatban látnak perspektívát. Amennyiben a piacok biztonságosabbá válnak, feltehetően az ágazat újabb nagy fellendülést élhet meg.

Magyarországon a szőlőtermesztés az 1990-es évek elejéig zömében nagyüzemi körülmények között folyt.

A kedvezőbb biológiai terhelés és az ebből fakadó magasabb minőségű termés elérése szükségessé teszik az ország kiemelt borvidégein az új ültetvények megfelelő gépesítetttségét.

A szőlő végtermékét jelentő borértékesítés fokozatosan polarizálódik. A magasabb követelményeket kielégítő minőségi borok előállításához a kistermelőknek is már korszerű feldolgozógépek és költségesen kiépíthető infrastruktúrára van szükségük.

Az elmúlt évben, jórészt a géptámogatási törvény hatására fokozódott a kiemelt borvidégeken a borászati technológiák fejlesztésének igénye.

Mint minden élelmiszeripari ágazatban, itt is a higiénit kell előtérbe helyezni, illetve technológia fejlesztésnél figyelembe venni.

A fejlett és sokoldalú állattenyésztés nélkül elképzelhetetlen a lakosság egészséges táplálkozásának biztosítása, a hosszú távon is fenntartható mezőgazdasági tevékenység folytatása, a megtermelő biomassza hasznosítása, a rendelkezésre álló munkaerő-kapacitás foglalkoztatása. Az állati eredetű termékek a nemzetközi árú cserében is nagy értéket képviselnek. A 90-es években csökkent a termelés és a létszám is.

A magyar állattenyésztésben a nagyüzemi gazdálkodás általánossá válását követően is igen jelentős volt a nagyüzemekkel szoros integrációban létező kisüzemi szektor.

Magyarországon a sertés ágazat jelentősége csökkenő tendenciát mutat. A vágóállat és hústermelés csökkenésének másik fő oka az volt, hogy a sertéságazatban megszűnt a stabilitás és a kiszámíthatóság.

A mezőgazdaság átalakulásával eltűnt a régi integrációs rendszer, s helyette nem alakult ki az új.

Nagy problémát jelent, hogy a telepeknek mind az épületállománya, mind a belső technológiája előregedett, zömében több mint 30 éves, és az állagmegóvó-fejlesztő felújításokat, kevés kivételtől eltekintve, elhanyagolták.

A serteshústermelés mellett a mezőgazdasági termelésünk másik fontos hústermelő ágazata a vágóbaromfi előállítás.

A technológiai fejlesztések jelei napjainkban már mutatkoznak. Egyre több modern, a környezetvédelmi és uniós elvárásoknak is megfelelő tartástechnológia beruházás valósul meg, különösen az árutojást termelő gazdaságokban (pl. tojóketrecen belüli szellőztetési trágyszárítás stb.).

A nagyüzemi szarvasmarhatartásban, a következő években elavultság, elhasználódottság miatt 35-40ezer fejőgép cseréjére (részegységes korszerűsítésére) lehet számítani.

Jelenleg az összes munkagép beruházásokon belül 2,8 %-ot képviselnek a fejőgépek.

A kisüzemi tejtermelők legnagyobb része tej hűtő berendezéssel nincs ellátva.

3. Következtetések, javaslatok:

Véleményem szerint a mezőgazdaság égető gépesítettségi problémáját a támogatási formák folytatásán túlmenően, a gépkörök fejlesztésével, valamint a mezőgazdasági gépi bémunkák térhódításával lehetne némiképp enyhíteni.

A magyar mezőgazdaság általános műszaki színvonala, technikai felszereltsége jelentősen elmarad a legfejlettebb EU-tagországoké mögött. A lemaradásunk csökkentése, a műszaki fejlesztés ösztönzése, a gépi kapacitások növelése a felkészülés jelenlegi időszakában és a csatlakozásunk után is kiemelt feladatot jelent.

A mezőgazdasági gépesítésfejlesztés direkt géptámogatási rendszerét a csatlakozásig célszerű fenntartani úgy, hogy a csatlakozáskori megszüntetéséig folyamatosan alakuljon át.

Növelni szükséges a gépberuházásokat és gyorsítani az elavult, elöregedett technika cseréjét, elősegítve az ágazat technikai megújulását. A jelenlegi 30-40 év helyett 20 évre kell leszorítani a technikai eszközrendszer csereciklusát.

A termelési technológiák jobb kiszolgálása, és a minőségi termelés fokozása érdekében bővíteni kell a gépi kapacitásokat, javítva az ágazat gépellátottsági és gépsűrűségi mutatóit.

A magyar mezőgazdaság versenyképességének növeléséhez korszerűsíteni kell a termelési technológiákat, csökkenteni a ráfordításokat, hatékonyabbá téve a géphasználatot. Ezek új, a mainál korszerűbb gépek, eszközök munkába állítását igénylik, ezek új követelményeket támasztanak a kutatás-fejlesztéssel szemben, amelyek megoldásában EU fejlesztési források mozgósításával is.

Irodalom:

- (1) **Bringye Bernadett:** Gépberuházások jelentősége a mezőgazdaságban. Diplomamunka SZIEGTK2001
- (2) **Hajdú József:** Rahmenbedingungen und Situation der Landtechnik in Ungarn. Landtechnik in den Ackerbaugebieten in Ungarn, Slowakei, und Österreich 26.-27. April 2001 Wirtsaftkammer Burgenland

Bringye Bernadett, intézeti mérnök

Munkahely: FVM Műszaki Intézet

Magyarország, H-2100 Gödöllő, Tessedik S. 4.

Telefon: +36 28-511-613, Fax: +36 28-420-960

E-mail: b.bringye@freemail.hu